

Vogelaarsdag 2010: bosvogels in Groningen

Bosvogels in Groningen? Hebben ze daar dan bos? Drenthe is toch de bosprovincie in het noorden?

Maar we hebben wel degelijk bos in Groningen. Er zijn de bossen in Westerwolde, en in het Gorecht zijn er het Noordlaarderbos en het Quintusbos. Dit zijn allemaal bossen op zand en ze zijn soms al wat ouder. Sellingen kent natuurlijk zijn ontginningsbossen, die zijn nog niet zo oud. Maar van het Roelagebos bij Ter Apel wordt gezegd dat het het oudste loofbos van Nederland is. Dat kan van het Noordlaarderbos niet worden gezegd, want dat dateert uit de jaren tachtig van de negentiende eeuw. We hebben ook heel jong bos, aangelegd in de vorige eeuw. Soms is het bedoeld als recreatiebos, zoals het Boersterbos, en soms is het aangelegd als ontginningsbos, bedoeld om uit te groeien tot 'echte natuur' (daarover later meer). Het Lauwersmeerbos is een voorbeeld zo'n ontginningsbos.

Onze bossen zijn in de afgelopen decennia nogal veranderd, mede door een beheer dat minder de nadruk legt op 'netjes maken' en meer gericht is op het eerbiedigen van natuurlijke processen. Dood hout mag vaker blijven liggen, bomen worden niet meer als vanzelfsprekend gekapt als ze te oud zijn en te groot worden. Dat heeft ongetwijfeld invloed op de soortensamenstelling in het bos, zowel van flora als fauna. Zoals dat heet: de biodiversiteit verandert. Er was dus alle reden om een vogelaarsdag te wijden aan de bosvogels van Groningen.

Het was overigens niet alles Gronings wat er klonk. Maar zo ver weg liggen de Vosbergen en Mensinge nu ook weer niet en we hebben gemeend te mogen kijken of er iets te halen valt in fysisch-geografisch verwante gebieden buiten (maar niet al te ver) de strikte administratieve en bestuurlijke grenzen van

Groningen. En dat leverde allerlei interessants op voor uiteindelijk 44 deelnemers. Er was een excursie in het Noordlaarderbos en er waren vijf lezingen:

1. Jacob de Bruin (Natuurmonumenten) vertelde over beheer en ontwikkeling van het Noordlaarderbos.
2. Nico de Vries (Avifauna/SBB) vertelde over de veranderingen in de vogelstand in de Ter Apelerbossen.
3. Jan-Willem Vergeer (SOVON) plaatste de ontwikkelingen met betrekking tot de Groninger bosvogels in landelijk perspectief.
4. Oscar Vedder (RUG) hield een verhaal over Pimpelmezen in de Vosbergen: wie 'doet' het met wie?
5. Aaldrik Pot (Avifauna/SBB) en Willem van Manen (SOVON) presenteerden een langlopende inventarisatiereeks van de broedvogels van het Landgoed Mensinge te Roden.

Maar eerst gingen we 's morgens op excursie naar het Noorderlaarderbos. De bedoeling was om te verzamelen om 07.00 uur aan het begin van de Pollselaan bij de Duinweg. Om 07.05 uur gingen we met dertien mensen op pad, toen er ineens van de kant van Noordlaren een stoet van zeven auto's aan kwam rijden over het zandpad. Daar rolden even zoveel excursiedeelnemers uit. Zij hadden zich verzameld bij de Middenstraat in Noordlaren, daar TomTomsgewijs naar toe gestuurd. Hoewel in de uitnodigingsbrief de routebeschrijving naar het beginpunt was opgenomen, stond die niet meer op de webversie. Een leermoment voor de organisatie en wellicht het begin van het einde van het papieren tijdperk. Maar digitaal is ook niet alles, want het blijft mensenwerk.

Deelnemers aan de excursie in het Noordlaarderbos

Het adres van de Hoeksteen hadden we van de website gehaald (“Dat zal toch zeker wel kloppen.” Nee, dat klopte niet, het was een verouderd contactadres). Ten slotte waren er van de twintig excursiedeelnemers twee fietsen, zestien automobielen en één Prius, duidelijk nog niet het begin van het auto-loze tijdperk.

Jacob de Bruin, boswachter voor Natuurmonumenten in het Noordlaarderbos, vertelde onderweg het een en ander over het bos. Waar is het voedselarm en waar is het voedselrijk, waar de zeer vroege voorloper van de A28 vanuit het zuiden naar Groningen nog in het bos te herkennen is en hoe het bosbeheer veranderde in de loop van de tijd: sinds de jaren zeventig van de twintigste eeuw eerst intensief ingrijpen, in de jaren tachtig liet men de natuur haar gang gaan en sinds een jaar of vijf is er een beheer van actief werken aan het verkrijgen van een meer natuurlijk bostype, wat dat dan ook mag zijn. Ik kan nooit anders concluderen dan dat natuurbeheer in Nederland niets anders is dan grootschalig tuinieren: als je te veel doet is het niet goed, als je niets doet is het niet goed, dus dan doe je iets waarvan je denkt dat het iets moois oplevert en dat noem je dan natuur. Zo liet Jacob ons aan

de zuidkant van het bos zien hoe Natuurmonumenten geleidelijke overgangen maakt tussen bos en hei. En in het bos lichtte hij de bedoeling van tamelijk grootschalige kap toe. Bij dat alles geldt: dat wat je doet, is afhankelijk van je natuurbeeld. Wat dat betreft zit natuur tussen de oren. Vandaar de eeuwige discussies tussen boeren, burgers en buitenlui over natuur. Echte natuur trekt zich daar ‘natuurlijk’ niets van aan (maar ook die natuur zit tussen mijn oren). Eerlijk is eerlijk: er is een gevarieerde omgeving ontstaan van bos en natte en droge heide met veel verschillende vogelsoorten, getuige ook de waarnemingenlijst aan het eind. En die lijst is verre van uitputtend, want ...

Het grote voordeel van zo vooraan in het seizoen vroeg te gaan vogelen is, dat alles zingt en dat tegelijkertijd nog niet alle vogels al terug zijn uit de winterkwartieren. Het blijft dus overzichtelijk en je hebt kans dat je van sommige soorten de eerstelingen meemaakt. Voor sommigen was de zingende Fitis de eerste van dit jaar. Evenmin had niet iedereen al de Zwartkop gehoord. En ook de Roodborsttapuit op de Vijftig Bunder had ik er dit jaar nog niet gezien. Een echte eersteling was de Bonte Vliegenvan-

ger, die ons tegemoet zong in de buurt van de voormalige schietbaan tussen de Vijftig Bunder en het Noordlaarderbos.

Verder viel het me op dat de gemiddelde leeftijd van de excursiegangers aan de hoge kant was. Enerzijds zorgt dat voor een concentratie van ervaring en dat is gunstig om zo veel mogelijk soorten op te merken. Anderzijds wordt het gehoor er niet beter op bij het klimmen der jaren en dat maakt dat de heel hoge en zachte piepjes van

Goudhaan, Kuifmees en Sijs onopgemerkt dreigen te blijven. Daar helpen jonge oren dan weer. Al met al kunnen we ons een geslaagde excursie herinneren. Pieter had me met nadruk opgedragen om voor 10.00 uur aan te komen bij de Hoeksteen in Noordlaren in verband met de registratie van de deelnemers. Bovendien zou iedereen dan wel aan koffie toe zijn. En zo is geschied.

En wat hebben we zoal gezien? In alfabetische volgorde de soortenlijst:

---

1. Aalscholver	15. Goudvink	29. Pimpelmees
2. Appelvink	16. Grauwe Gans	30. Putter
3. Bergeend	17. Groenling	31. Roodborst
4. Bonte Vliegenvanger	18. Grote Bonte Specht	32. Roodborsttapuit
5. Blauwe Reiger	19. Grote Lijster	33. Sijs
6. Boomklever	20. Havik	34. Spreeuw
7. Boomkruiper	21. Houtduif	35. Staartmees
8. Boompieper	22. Kievit	36. Tjiftjaf
9. Ekster	23. Kleine Bonte Specht	37. Tureluur
10. Fazant	24. Koolmees	38. Vink
11. Fitis	25. Kuifeend	39. Wilde Eend
12. Gaai	26. Kuifmees	40. Zanglijster
13. Geelgors	27. Merel	41. Zwarte Mees
14. Goudhaan	28. Nijlgans	42. Zwartkop

Ik wil alle sprekers en mensen die zich verder hebben ingezet om de vogelaarsdag 2010 tot een geslaagde dag te maken, hartelijk danken voor hun inspanning!

Marinus Brijker

Hieronder volgt een serie samenvattingen van de lezingen die deze dag werden gehouden. Het is helaas niet gelukt om van iedere lezing een samenvatting te krijgen. De lezingen van Nico de Vries en Jan-Willem Vergeer ontbreken in het overzicht.

Als het bos kon vertellen ...

Jacob de Bruin (Natuurmonumenten)

Het Noordlaarderbos is een van de oudste natuurmonumenten in het noorden van het land. In 1932 werd 68 hectare bos door het echtpaar Lohman-Geertsema geschonken aan de Vereniging Natuurmonumenten.

In het gebied liggen veel sporen uit het verleden en dat maakt dat er een bijzondere sfeer aanwezig is in het bos. We vinden er bijvoorbeeld grafheuvels, een heilig bergje, karrensporen en 'celtic fields'. Niet ver van